

Enskild motion

Motion till riksdagen 2016/17:600

av Åsa Westlund (S)

Begränsa hormonstörande ämnen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera arbetet med hormonstörande ämnen så att människors exponering för sådana ämnen minskar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att hormonstörande ämnen definieras som särskilt farliga ämnen i enlighet med Reachförordningen eller på motsvarande sätt i enlighet med annan lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska prioritera arbetet för att få vetenskapligt grundade kriterier som respekterar försiktighetsprincipen för hormonstörande ämnen på plats så snart som möjligt och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att test- och informationskrav för att upptäcka hormonstörande ämnen ska införas i all relevant EU-lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att hormonstörande ämnen betraktas som tröskellösa ämnen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att göra det möjligt att beakta hormonstörande ämnens kombinationseffekter i EU:s lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Idag finns ungefär 27 000 forskningsrapporter som behandlar hormonstörande ämnen och hur de påverkar människor och djur. De visar på en rad oroande tendenser. Därför är det välkommet att Sverige prioriterar arbetet med hormonstörande ämnen och att den nya samarbetsregeringen föreslår höjda anslag till Kemikalieinspektionen.

Hormonstörande ämnen finns runt omkring oss i vår vardag. De finns i matförpackningar, hudvårdsprodukter, kosmetika, byggmaterial, elektronikprodukter,

möbler och golv. Många produkter gjorda av plast i våra hem och på våra arbetsplatser innehåller någon eller några typer av kemikalier som misstänks ha hormonstörande verkan. Som enskild konsument är det ofta omöjligt att veta vilka ämnen som finns i vilka produkter, särskilt för varor som inte innehållsdeklarerats.

Hormonstörande ämnen frigörs från material och produkter och hamnar till exempel i dammet i våra hem. Därför är små barn som rör sig på golvet och dessutom gärna stoppar saker i munnen extra utsatta. Med tanke på att barn dessutom är extra känsliga för påverkan är detta mycket bekymmersamt.

Under de senaste två decennierna har bevisen stärkts för att hormonrelaterade störningar hos människor ökar. Diagnostiseringen och insjuknandet i en rad sjukdomar ökar kraftigt världen över. Särskilt uppmärksammat är ökningen i potentiellt reproduktionsrelaterade åkommor i form av försämrad spermiekvalitet, testikelcancer, förskjuten pubertet och missbildade könsorgan, till exempel kryptorkism som innebär att testiklarna inte vandrat ner i pungen under fosterutvecklingen och hypospadier som innebär att urinrörets mynning sitter på undersidan av penis.

Vi ser också att antalet cancerpatienter och fall av diabetes ökar. Antalet fall av neurologiska utvecklingsjukdomar såsom autism och adhd ökar. Antalet kvinnor som diagnostiseras med bröstcancer i Storbritannien har nära fördubblats sedan 1980. Idag beräknas en av nio kvinnor få bröstcancer under sin livstid. Bara yttre miljöfaktorer kan förklara en så snabb förändring.

Våra gener har inte förändrats så mycket på så kort tid. Den ökade ohälsan måste därför förklaras av utomstående faktorer. Denna yttre påverkan kommer från en rad olika håll. Det handlar om livsstilsfaktorer, mat och näring, smittämnen, läkemedel, droger, ekonomiska faktorer och sociala orsaker såsom exempelvis stress. Omfattande studier visar också att exponering för kemikalier är en bidragande faktor. Alla dessa faktorer kan också samvariera, till exempel kan mat och stress inverka på hur mottaglig kroppen blir för andra faktorer.

Exakt hur ett specifikt hormonstörande ämne orsakar en specifik sjukdom är dock i det närmaste omöjligt att nå full kunskap om. Detta beror på en rad faktorer.

- Tiden mellan exponering och effekt kan vara mycket lång, troligen flera decennier och generationer.
- Risken att påverkas negativt är olika stor i olika utvecklingsstadier. Kritiska fönster under fosterutvecklingen kan vara mycket korta.
- Människor är under sin livstid utsatta för ett stort antal kemikalier i komplexa blandningar.
- Hormonstörande ämnen kan samverka sinsemellan och med kroppsegna hormoner.
- Hormonstörande ämnen kan verka vid extremt låga koncentrationer och kan ha större effekt vid en låg dos än vid en hög dos. I de fall dos/responssamband är icke-linjära ökar svårighetsgraden i prediktivitet ytterligare.
- Vår kunskap om hormonella system i människor och djur är fortfarande begränsad.

För många hormonstörande ämnen finns inga metoder för hur deras påverkan ska mätas. Inte ens forskning som skulle kunna utveckla mätmetoder finns. Detta innebär naturligtvis att det finns en stor osäkerhet och att potentiella riskfaktorer förbises.

EU-kommissionen släppte i januari 2012 en rapport om bedömningen av hormonstörande ämnen som summerar forskningen sedan 2002. I slutsatserna i denna rapport kan man läsa:

Extensive laboratory studies support the notion that chemical exposures contribute to endocrine disorders in humans and wildlife. Exposure during critical periods of development can cause irreversible and delayed effects that do not become evident until later in life. It is these toxicological properties that justify consideration of endocrine disrupting chemicals as substances of concern equivalent to carcinogens, mutagens and reproductive toxicants, as well as persistent, bioaccumulative and toxic chemicals.

Utifrån ovanstående är det viktigt att Sverige fortsatt och med kraft verkar för att hormonstörande ämnen definieras som särskilt farliga ämnen i enlighet med Reachförordningen eller på motsvarande sätt i enlighet med annan lagstiftning.

Vad som ovan anförs om betydelsen av att regeringen fortsätter att prioritera arbetet med hormonstörande ämnen så att människors exponering för sådana ämnen minskar bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vad som ovan anförs om att Sverige ska verka för att hormonstörande ämnen definieras som särskilt farliga ämnen i enlighet med Reachförordningen eller på motsvarande sätt i enlighet med annan lagstiftning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Gemensamma kriterier för att definiera hormonstörande ämnen i EU:s lagstiftning

EU:s lagstiftning innehåller rättsliga bestämmelser om hormonstörande ämnen, men saknar kriterier för att avgöra om ett ämne ska anses ha hormonstörande egenskaper. Detta undergräver en korrekt tillämpning av de rättsliga bestämmelserna. Därför bör Sverige i enlighet med försiktighetsprincipen prioritera arbetet för att få sådana vetenskapligt grundade kriterier på plats snarast.

Det är viktigt att kriterierna för att definiera hormonstörande egenskaper baseras på en samlad farobedömning. Denna bör vara grundad på de senaste vetenskapliga rönen och beakta potentiella kombinationseffekter, effekter på lång sikt och effekter av exponering under kritiska perioder under utvecklingen. Inget enskilt kriterium bör betraktas som avgränsande eller avgörande för identifieringen av ett hormonstörande ämne.

Farobedömningen bör sedan användas i de riskbedömnings- och riskhanteringsförfaranden som föreskrivs i olika tillämpliga lagstiftningar. Socioekonomiska överväganden ska därefter göras i enlighet med respektive lagstiftning.

Det förslag som – efter mycket tveksamma turer – presenterats av EU-kommissionen 2016 är inte i tillräckligt hög utsträckning grundade på vetenskap och bortser helt ifrån grunden för EU:s miljölagstiftning: försiktighetsprincipen. Beviskraven för att ämnena ska ha en skadlig effekt är så höga att det riskerar att bli omöjligt att förebygga skador på människa och miljö. Detta eftersom kriterierna inte alls tar höjd för att den skadliga effekten av ett hormonstörande ämne kan visa sig först decennier senare. Dessutom finns det oroande indikationer på att de vanligt förekommande hormonstörande ämnen som finns i exempelvis kosmetiska produkter eller mjukgörande plaster inte kommer regleras.

Vad som ovan anförs om att Sverige ska prioritera arbetet för att få enligt ovan vetenskapligt grundade kriterier som respekterar försiktighetsprincipen för hormonstörande ämnen på plats så snart som möjligt bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Test- och informationskrav

De standarddatakrav som återfinns i EU:s kemikalielagstiftningar är otillräckliga för att fastställa hormonstörande egenskaper på ett adekvat sätt. Sverige måste därför verka för att sådana test- och informationskrav införs i all relevant EU-lagstiftning och är tydligt kopplade till de kriterier som ska införas.

Vad som ovan anförs om att Sverige ska verka för att test- och informationskrav för att upptäcka hormonstörande ämnen ska införas i all relevant EU-lagstiftning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Gränsvärden

Vetenskapen erbjuder dessvärre idag inte tillräckligt underlag för att fastställa ett gränsvärde under vilket det inte uppstår några negativa effekter av ett hormonstörande ämne. Hormonstörande ämnen bör därför betraktas som så kallade tröskellösa ämnen. Detta innebär att all exponering ska antas innebära risk, såvida inte tillverkaren vetenskapligt kan belägga att det går att fastställa ett tröskelvärde, med hänsyn tagen till ökad känslighet under kritiska perioder av utvecklingen samt kombinationseffekter.

Vad som ovan anförs om att Sverige ska verka för att hormonstörande ämnen betraktas som tröskellösa ämnen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Kombinationseffekter

Ett antal EU-lagar syftar till att skydda medborgarna från exponering för skadliga kemikalier. Den nuvarande EU-lagstiftningen bedömer emellertid varje exponering individuellt och medger ingen heltäckande och samlad bedömning av kumulativa effekter där hänsyn tas till olika exponeringsvägar eller olika produkttyper. I dagsläget är det inte juridiskt möjligt att beakta kombinationseffekter mellan hormonstörande ämnen som sprids från produkter och varor som regleras av olika lagstiftningar. Detta bör Sverige verka för att förändra.

Vad som ovan anförs om att Sverige ska verka för att göra det möjligt att beakta hormonstörande ämnens kombinationseffekter i EU:s lagstiftning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Åsa Westlund (S)